

УДК: 659.2:379.84

О.А. Локутова,

*к. с.-г. н., доцент кафедри аграрного консалтингу і туризму,
Національний університет біоресурсів та
природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 10, м.Київ, 03041
e.veridar@ukr.net*

PR-КОНСАЛТИНГ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти сільськогосподарського дорадництва та PR-консалтингу, основним завданням яких є ознайомлення працівників сільського господарства, фермерів та власників особистих селянських господарств з інноваціями та науковими досягненнями в сільському господарстві, стратегією та новими перспективними напрямками розвитку аграрного сектора, одним з яких є зелений туризм. Науковий підхід до проведення комплексу PR-заходів дозволить в короткі терміни інформувати громадськість, популяризувати і створити позитивний імідж діяльності в сфері сільського зеленого туризму для успішного вирішення соціально-економічних проблем українського села.

Ключові слова: *дорадництво, інформаційно-консультаційна діяльність, PR-консалтинг, сільський зелений туризм, особисте селянське господарство, агро-рекреаційні кластери.*

Постановка проблеми. Враховуючи євроінтеграційні прагнення України, реалії розвитку її аграрного сектора диктують зростання попиту на отримання нових знань. Особливо це стосується незахищених верств селян, до яких віднесено дрібних сільгоспвиробників, фермерів та власників особистих селянських господарств. Саме на захист їх інтересів спрямована політика держави, завданням якої є створення умов для формування нового сільськогосподарського товаровиробника, озброєного сучасними знаннями, що сприятиме підвищенню прибутковості сільськогосподарського виробництва та рівня життя сільського населення загалом.

Сільський зелений туризм відноситься до пріоритетного напрямку сталого розвитку сільських територій, який має велике значення

для вирішення соціально-економічних проблем українського села. Враховуючи те, що сільський туризм є складним міжгалузевим комплексом, для його успішного розвитку необхідним є системний підхід з врахуванням взаємовідносин різних галузей економіки як на державному, так і на регіональному рівнях. Тільки в тісній взаємодії представників місцевих органів виконавчої влади та самоврядування, громадських організацій, власників особистих селянських та фермерських господарств можна успішно розвивати цей напрям туризму.

На сучасному етапі процес розвитку туристичної діяльності на селі потребує організації кластерних об'єднань. Агро-рекреаційні кластери, складовою яких є сільський зелений туризм, є потужним механізмом вирішення питань, пов'язаних з соціально-економічним розвитком регіону, посилення його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

На тлі нормативно-правової незахищеності процеси розвитку туристичної діяльності в сфері сільського туризму відбуваються досить повільно. Особливо це стосується центральних, східних та південних регіонів України.

Проблема інформаційно-консультаційного забезпечення розвитку сільського туризму в Україні вимагає комплексного науково-методичного підходу. Паблік рілейшнз (PR) – *зв'язки з громадськістю* – є важливою частиною інформаційно-консультаційної діяльності, завданням якої є формування громадської думки, створення позитивного іміджу діяльності у сфері сільського зеленого туризму. Спеціаліст з консалтингу, дорадник має водночас бути і кваліфікованим PR-фахівцем, володіти вмінням роботи з громадськістю та із засобами масової комунікації, розробляти пакети PR-заходів та надавати поради як організаціям, так і окремим клієнтам, особливо в кризових ситуаціях.

Аналіз основних напрямів досліджень за даною проблемою. Становлення та розвиток вітчизняного та зарубіжного сільськогосподарського дорадництва, організація інформаційно-консультаційного обслуговування аграріїв відбуваються на основі праць науковців й практиків, серед яких варто відмітити J. Stanlay, М.Ф. Кропивка, Т.П. Кальну-Дубінюк, Р.М. Шмідта та ін. [7, 10]. Розгляду дорадчої діяльності з точки зору класичного PR-консалтингу присвячені роботи С.Блека, І.В. Алешіної, Т. П. Кальної-Дубінюк, Г.Г. Почепцова та інших [4]. Питання розвитку сільського туризму розглянуті в працях таких вчених та практиків, як М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько, В.П. Васильєв, П.В. Горішевський та інші [8].

Варто зауважити, що відомі роботи недостатньо розкривають питання інформаційно-консультаційного забезпечення розвитку сільського зеленого туризму, тому є необхідність в поглибленні теоретичних та методичних засад при розробці комплексу PR-заходів для успішного розвитку сільського зеленого туризму як складової державної стратегії розвитку аграрного сектора.

Мета статті – обґрунтування визначення теоретичних та методичних підходів для розробки комплексу PR-заходів як найбільш ефективних засобів забезпечення розвитку сільського зеленого туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. В ринкових умовах розбудови сільського господарства динамічно зростає попит на отримання знань, ознайомлення з інноваційними напрямками аграрного сектора економіки. Регламент № 73/2009 Ради ЄС передбачає обов'язкову наявність у держав-членів ЄС системи консультування фермерів, яка повинна допомагати їм в отриманні більш детальної інформації з метою відповідності стандартам високоякісного, сучасного сільського господарства.

Сьогодні в аграрній політиці передових країнах світу акцент зміщується на підтримку розвитку сільського господарства та сільської місцевості, тому в компетенцію сільськогосподарського консультування (дорадництва, аграрного консалтингу) переходить все більше питань сталого сільського розвитку. Прийняття у 2004 році Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» та подальша державна підтримка розбудови сільськогосподарських дорадчих служб – це дієвий крок на шляху соціально-економічного розвитку села, продовольчої безпеки та економічної незалежності країни [2].

Урядом розроблено детальну Концепцію розвитку агропромислового комплексу, розраховану на період до 2025 року (*розпорядження КМУ від 23.09.2015 № 995-р*), пріоритетом якої є розбудова сільських територій. Реалізація концепції в частині розвитку сільського туризму має три основні складові:

- охорона та збереження ресурсів у сільській місцевості (розвиток природно-заповідного фонду із залученням територіальних громад села, селища і суб'єктів господарювання);
- диверсифікація та розвиток сільської економіки (розвиток туристичної та рекреаційної діяльності у сільській місцевості);
- розвиток агорекреаційних кластерів на пілотних територіях (утворення зональних навчально-практичних центрів для сільських громад).

Результатом створення агро-рекреаційних кластерів стане:

- створення нових робочих місць;
- сприяння створенню умов для виникнення громадських організацій – децентралізація влади;
- розбудова екологічного каркасу адміністративної території;
- розробка проектів розвитку громади для залучення коштів Євросоюзу (угода про співпрацю Україна – ЄС ст. 399;400);
- зростання інвестиційної привабливості сільських територій;
- реальна участь органів місцевого самоврядування всіх рівнів для розробки проектів сталого розвитку сільських територій [9].

Отже, з огляду на необхідність забезпечення сільського населення та сільських громад інформацією про державну стратегію розвитку села та місце й можливості сільського зеленого туризму в цьому процесі PR-консалтинг належить до пріоритетних напрямів дорадчої діяльності.

Занепад та зuboжіння села після розпаду Радянського Союзу викликало цілий ряд соціальних, економічних та екологічних проблем, вирішення яких можливо лише за рахунок розвитку альтернативних видів діяльності, що є також традиційними для українського села – народних промислів та ремесел, організації гостинного відпочинку. Українське село має всі необхідні складові для розвитку сільського зеленого туризму: багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, мальовничі ландшафти; багаті лікувально-рекреаційні ресурси. Водночас гострою проблемою для мешканців села є брак робочих місць і, як результат – міграційний відтік працездатної частини сільського населення.

Організація відпочинку на базі сільських садиб може мати надзвичайно позитивний вплив на економіку та екологію районів України за рахунок багатьох факторів: створення нових робочих місць для селян, особливо жінок; використання інвестування сільського населення для будівництва та пристосування приватного житла для прийому туристів; забезпечення туристів екологічно чистими продуктами харчування; збереження природи за рахунок зниження антропогенного тиску тощо. Але позитивні зміни в розвитку соціальної сфери села можливі лише за умов кваліфікованої організації інформативно-консультаційного забезпечення та PR-консалтингу діяльності в сфері сільського зеленого туризму.

Вивчення природно-рекреаційних та історико-культурних особливостей Центрального регіону, зокрема Київської області, показало, що, незважаючи на значну кількість різноманітних атракцій, її складно назвати туристичною Меккою. На Київщину не їдуть каравани туристів, як на Західну Україну, яка вважається вже досить «розкрученим» туристичним регіоном України. Діяльність сільського населення Київщини переважно зосереджена на сільському господарстві. Незважаючи на близькість до столиці, для успішного розвитку сільського туризму мешканцям сіл бракує інформації, елементарних знань, комплексу заходів, які б створили «позитивний імідж» діяльності у цій сфері.

Значну роль в процесі успішного розвитку сільського туризму відіграє всеукраїнська громадська неприбуткова організація «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні» (далі – «Спілка»), яка була заснована в 1996 році. За роки своєї діяльності Спілка чимало зробила для розвитку сільського зеленого туризму в Україні, а саме:

- лобювала прийняття у 2003 році Закону України «Про особисте селянське господарство» та ряд законодавчих актів, указів Президента України, розпоряджень та постанов уряду [1];
- у 2003 році започаткувала щорічну всеукраїнську виставку-ярмарок сільського туризму «Українське село запрошує»;
- у 2004 та 2008 роках ввела програми екологічного маркування «Зелена садиба» та категоризації послуг «Українська гостинна садиба» і багато іншого (рис. 1 та рис. 2);
- започаткувала школи інспекторів з категоризації та багато іншого.

Рисунок 1. Знак категоризації послуг «Українська гостинна садиба»

Рисунок 2. Знак екологічного маркування «Зелена садиба»

Активістами Спільки створено дієві осередки у всіх областях України.

Із 2009 року діяльність Спільки доповнюється значною інформаційно-консультаційною роботою, що проводиться спільно з кафедрою аграрного консалтингу і туризму Національного університету біоресурсів та природокористування України. Організація навчальних курсів, шкіл-тренінгів, проведення конференцій, круглих столів, семінарів, участь у виставковій діяльності, видання науково-методичної літератури впродовж восьми років сприяють поширенню знань в цій сфері серед усіх, хто цього потребує [3, 5]. Викладачі та аспіранти кафедри беруть активну участь у діяльності Спільки в якості експертів та інспекторів з категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба» та Програми екологічного маркування «Зелена садиба».

Навчальні курси та школи-тренінги, що проводяться на базі кафедри аграрного консалтингу та сервісу НУБіП України, мають на меті надати необхідні знання з сільського зеленого туризму всім, хто розпочав цю справу або має бажання та можливості її розпочати. Навчання проводять досвідчені викладачі, професори, доценти та фахівці у сфері сільського зеленого туризму. Програма курсів охоплює широкий спектр питань, які є актуальними при веденні діяльності в сфері сільського зеленого туризму.

Із 2014 року кафедра разом із Спількою також проводить виїзні курси підвищення кваліфікації з сільського зеленого туризму. Цільова аудиторія курсів – представники місцевих органів влади та самоврядування, громадських організацій, власників особистих селянських та фермерських господарств, які надають послуги з сільського зеленого туризму.

Удосконалення інформаційно-консультаційного забезпечення розвитку сільського зеленого туризму в будь-якому регіоні України передбачає покрокове застосування пакета PR-заходів, основою якого є розроблена кафедрою аграрного консалтингу та Спількою програма курсів підвищення кваліфікації для представників місцевих органів виконавчої влади та самоврядування, громадських організацій, власників особистих селянських та фермерських господарств, які надають послуги з сільського зеленого туризму. В програму, крім основних питань по сільському зеленому туризму, також входять актуальні питання як

державної політики в сфері сталого розвитку сільських територій (створення агро-рекреаційних кластерів та підтримка родинних фермерських господарств), міжнародної підтримки з боку ЄС, так і багато інноваційних питань (апітуризм, сільський туризм для маломобільних груп населення, розробка сучасних консультаційних систем та ін.).

Як показує досвід проведення виїзних занять кафедри, створенню позитивного іміджу діяльності в сфері сільського зеленого туризму сприятиме грамотне проведення комплексу PR-заходів на рівні обласної та районних державних адміністрацій Київщини, яке передбачає: проведення семінарів, курсів підвищення кваліфікації та тренінгів; видання спеціалізованої літератури; організацію конференцій та виставок, регіональних фестивалів та ярмарок з висвітленням цих заходів в обласних та районних засобах масової інформації (ЗМІ), а також різностороння співпраця із ЗМІ (підготовка прес-релізів та пакетів для преси, прес-конференцій, інтерв'ю на місцеві теле- та радіоканали); професійну зйомку рекламних фільмів по окремих регіонах та їх прокат тощо (рис 3).

Рисунок 3. Комплекс PR-заходів для інформаційно-консультаційного забезпечення розвитку сільського зеленого туризму на Київщині (розробка автора)

Отже, *першим кроком* є проведення семінарів. Програма семінару доводиться до відома на рівні районних державних адміністрацій Київської області (25 райдержадміністрацій) та обласної державної адміністрації (м. Київ).

Мас-медіа є основним інструментом зв'язку з громадськістю, тому організація роботи із ЗМІ – важливий напрямок роботи PR-фахівця. Отже, *другим кроком* є налагодження системи поширення інформації через засоби масової інформації (ЗМІ), які можуть бути як друковані (обласні та регіональні газети та журнали), так і електронні (обласні та регіональні телеканали, телерадіоканали та радіо).

Третій крок – організація подій. Важливим PR-заходом є організація та проведення «круглого столу» – однієї з форм генерування та багатостороннього обговорення теми сільського розвитку та сільського туризму для різних груп населення. Учасниками круглого столу можуть стати представники органів місцевого самоврядування, авторитетні кола ділового світу, громадських організацій регіону та ЗМІ.

Важливими подіями, “подією” можуть також стати проведення тематичних конференцій, виставок, ярмарок, фестивалів тощо.

Прес-реліз – є найголовнішим засобом повідомлення новин. Прес-релізи використовуються для повідомлення громадськості про події та заходи, що відбуваються. Прес-реліз – коротке повідомлення про суть події, що відбувається та розрахований на те, щоб забезпечити репортерів повною вихідною інформацією, якою вони можуть скористатися як готовою довідкою при підготовці матеріалів у ЗМІ.

Виступи на радіо та телебаченні – важливі PR-заходи для прощтовхування інноваційних ідей, до яких, на даному етапі загальної обізнаності населення, відноситься сільський зелений туризм.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інформаційно-консультаційне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму на прикладі Київської області показало необхідність удосконалення системи поширення інформації.

Запропонований комплекс PR-заходів дозволить в короткі терміни проінформувати населення щодо напрямів державної політики сталого розвитку сільських територій та сформуванню позитивний імідж діяльності у сфері сільського зеленого туризму, що сприятиме вирішенню проблем самозайнятості сільського населення, просуванню ідеї створення сімейних фермерських господарств та агро-рекреаційних кластерів.

Отже, життєздатність сільських громад залежить від самих жителів, які мають зрозуміти та усвідомити перспективність своєї місцевості. Задача ж PR-консультантів полягає у вмінні кваліфіковано розвивати мотивацію у сільських жителів щодо розвитку рідного села.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 р. № 742-IV. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/742-15>.
2. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2238-14>.
3. Кальна-Дубінюк Т.П. Основи управління та організації відпочинку в агрооселях. Інформаційні матеріали до семінару з дорадництва для власників агроосель / Кальна-Дубінюк Т.П., Локутова О.А., Кудінова І.П., Рибак Л.Х., Мосіюк С.І., В.В. Самсонова, Бесчастна М.В. // Серія 3. Сільський зелений туризм. 3-тє видання // за редакцією В.П. Васильєва. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2016. – 103 с.
4. Кальна-Дубінюк Т.П., Буряк Р.І. Паблік рілейшнз / Навч. посібн. для консалтингу. – К.: Бізнес-медіа-консалтинг, 2009. – 204 с.
5. Кондратьєва Е.А., Локутова Е.А. Аграрний консалтинг и его роль в развитии сельского туризма в Украине / Сборник научных трудов по материалам XXXIX Международной научно-практической конференции «НИРС – первая ступень в науку» [Текст]. – Часть II. Ярославль: Изд-во ФГБОУ ВО Ярославская ГСХА, 2016. – С. 133-137.
6. Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України. Офіційний веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dorada.org.ua/>.
7. Основи аграрного консалтингу: Підручник / М.Ф.Кропивко, Т.П. Кальна-Дубінюк, М.Ф. Безкровний, І.М. Криворучко. – К.: Освітня книга, 2006. – 224 с.
8. Рутинський М.Й. Сільський туризм: Навч. посібник / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. – Київ: Знання, 2006. – 271 с.
9. Сайт Міністерства аграрної політики і продовольства України – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.
10. Kalna-Dubinyuk Tetyana P., Jonson Stanley R. The development of Extensional service in Ukraine and worldwilde experience. – К.: Agrarnanauka, 2005. – 200 p.

Елена Анатольевна Локутова,

к. с.-х. н., доцент кафедри аграрного консалтинга и туризма,
 Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины,
 ул. Героев Обороны, 10, г.Киев, 03041
 e.veridar@ukr.net

PR-консалтинг в развитии сельского зелёного туризма в Украине

Аннотация. В статье рассмотрены теоретико-методологические аспекты аграрного консалтинга и PR-консалтинга, основной задачей которых является информирование, ознакомление работников сельского хозяйства, фермеров и владельцев частных крестьянских хозяйств с инновациями, научными достижениями, новыми перспективными направлениями развития аграрного сектора, одним из которых является сельский зелёный туризм. Научный подход к проведению комплекса PR-мероприятий позволит в короткие сроки информировать общественность, популяризировать и создать положительный имидж деятельности в сфере сельского зелёного туризма для успешного решения социально-экономических проблем украинского села.

Ключевые слова: аграрный консалтинг, информационно-консультационная деятельность, PR-консалтинг, сельский зелёный туризм, частное крестьянское хозяйство, агро-рекреационный кластер.

Olena Lokutova

PhD (Agricultural), Assistant Professor

Department of agrarian consulting and tourism

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kiev
e.veridar@ukr.net

street Heroes of Defense, 10, sityKyiv, 03041

PR-consulting in the development of rural green tourism in Ukraine

Annotation. The article considers theoretical and methodological aspects of agricultural consulting and PR-consulting, the main task of which is to inform agricultural workers, farmers and owners of individual peasant households with innovations and scientific achievements in agriculture, with new promising directions of development of the agrarian sector, one of which are rural tourism. The scientific approach to holding a complex of PR-events will allow to inform the public in a short time, to popularize and create a positive image of activity in the field of rural tourism, that will allow to solve socio-economic problems of the Ukrainian rural

Key words: *agrarian consulting, informational consulting activities, PR-consulting, rural green tourism, personal peasant household, agro-recreational cluster*